

TA'LIMNING TARIXIY BOSQICHLARI VA BUGUNGI ZAMONAVIY TA'LIM YUTUQ VA KAMCHILIKLARI

Olimova Dildora Mavlonova

E-mail: axasanboyevich@gmail.com

Telefon raqam: +99899 468 9124

ANNOTATSIYA

Mazkur tezisda insoniyat taraqqiyoti davomida ta'lim tizimining shakllanish bosqichlari, qadimgi davrlardan boshlab bugungi zamonaviy ta'limgacha bo'lgan jarayonlar chuqur tahlil etiladi. Shuningdek, zamonaviy ta'lim tizimining yutuq va kamchiliklari tahlil qilinib, O'zbekiston ta'lim tizimi misolida islohotlarning samaradorligi yoritiladi. Tadqiqotda tarixiy yondashuv, solishtirma tahlil va statistik ma'lumotlardan foydalanilgan.

Kalit so'zlar: ta'lim tizimi, tarixiy bosqichlar, zamonaviy ta'lim, innovatsion texnologiyalar, raqamli ta'lim, yutuqlar, kamchiliklar.

АННОТАЦИЯ

В данной работе представлен глубокий анализ этапов становления системы образования на протяжении всего развития человечества, с древнейших времён до современного образования. Проанализированы достижения и недостатки современной системы образования, а также показана эффективность реформ на примере системы образования Узбекистана. В исследовании использованы исторический подход, сравнительный анализ и статистические данные.

Ключевые слова: система образования, исторические этапы, современное образование, инновационные технологии, цифровое образование, достижения, недостатки.

ANNOTATION

This thesis provides an in-depth analysis of the stages of the formation of the education system during the development of humanity, from ancient times to modern education today. It also analyzes the achievements and shortcomings of the modern education system, and highlights the effectiveness of reforms using the example of the education system of Uzbekistan. The study uses a historical approach, comparative analysis, and statistical data.

Keywords: education system, historical stages, modern education, innovative technologies, digital education, achievements, shortcomings.

KIRISH

Insoniyat taraqqiyotining eng muhim omillaridan biri bu — ta'limdir. Har bir davr o'zining ijtimoiy, iqtisodiy va madaniy xususiyatlariga mos ta'lim tizimini yaratgan.

Qadimgi Misr, Yunoniston va Xitoyda ta'limning dastlabki shakllari vujudga kelgan bo'lib, ular inson tafakkurini rivojlantirish, jamiyatni barqarorlashtirish va axloqiy qadriyatlarni shakllantirishga xizmat qilgan¹. O'rta asrlarda esa diniy ta'lim ustuvorlik kasb etgan, madrasalar ilm-ma'rifat o'choqlariga aylangan. Yangi davr va zamonaviy bosqichda esa ta'lim davlat siyosatining ustuvor yo'nalishiga aylandi².

Bugungi kunda O'zbekistonda ham ta'lim tizimi tub islohotlarni boshdan kechirmoqda. Raqamli ta'lim, masofaviy o'qitish, STEAM texnologiyalari, pedagogik innovatsiyalar ta'limning yangi bosqichiga asos soldi. Shu bilan birga, bu jarayonda ayrim muammolar ham mavjud: o'quv dasturlarining yangilanish sur'ati, o'qituvchilarning zamonaviy texnologiyalarni qo'llash darajasi va ilmiy-tadqiqot ishlarining amaliy natijalarga yo'naltirilishi kabi masalalar hal etilmoqda.

ADABIYOTLAR TAHLILI VA METODOLOGIYA

Mazkur mavzuda bir qator olimlar ilmiy izlanishlar olib borgan. Jumladan, A. Avloniy o'zining "Turkiy guliston yoxud axloq" asarida ta'lim va tarbiyaning jamiyat hayotidagi ahamiyatini chuqur tahlil qiladi. Shuningdek, Y. To'xtayev, M. Xayriddinova, N. Tursunovlarning ilmiy ishlari zamonaviy pedagogikaning metodik asoslarini o'rganishga bag'ishlangan. Chet el olimlaridan J. Dewey, M. Montessori, va J. Piagetlarning ta'lim psixologiyasi va innovatsion yondashuvlari bugungi kunda ham dolzarb hisoblanadi³.

Tadqiqotda tarixiy-tahliliy metod, qiyosiy yondashuv va empirik kuzatuv usuli qo'llanildi. Ushbu metodologiyalar orqali ta'lim bosqichlarining o'zgarish dinamikasi, zamonaviy tizimning kuchli va zaif jihatlari aniqlanib, ularning o'zaro bog'liqligi ochib berildi.

MUHOKAMA VA NATIJALAR

1-jadval.

Ta'lim tizimining tarixiy bosqichlari tahlili

Bosqich	Asosiy xususiyatlari	Ta'sir doirasi
Qadimgi davr	Og'zaki ta'lim, yozuv paydo bo'lishi, diniy maktablar	Jamiyatning ma'naviy va axloqiy tarbiyasi
O'rta asrlar	Madrasalar, diniy-ilmiy bilimlar, arab tili ustuvorligi	Sharq uyg'onish davri ilmlari
Yangi davr	Dunyoviy ta'lim, fanlar bo'yicha ixtisoslashuv	Milliy uyg'onish harakatlari

¹ To'xtayev Y. Pedagogika nazariyasi asoslari. – Toshkent: "Fan va texnologiya", 2018. – 198 b.

² Dewey J. Democracy and Education. – New York: Macmillan, 2016. – 350 p.

³ Montessori M. The Montessori Method. – London: Heinemann, 2014. – 240 p.

Bosqich	Asosiy xususiyatlari	Ta'sir doirasi
Mustaqillik davri	Islohotlar, kadrlar tayyorlash milliy dasturi	Mustaqil O'zbekiston taraqqiyoti
Raqamli ta'lim davri	Innovatsiyalar, masofaviy ta'lim, IT texnologiyalar	Global integratsiya va xalqaro ta'lim maydoni

2-jadval.

Zamonaviy ta'limning yutuq va kamchiliklari

Ko'rsatkichlar	Yutuqlar	Kamchiliklar
O'qitish jarayoni	Interaktiv texnologiyalar, elektron platformalar	Ba'zi hududlarda internet infratuzilmasi sust
O'quv dasturlari	Kompetensiyaga asoslangan yondashuvlar	Fanlar o'rtasida uyg'unlik yetarli emas
O'qituvchilar malakasi	Rivojlanayotgan malaka oshirish tizimi	Innovatsion metodlarni qo'llashda tajriba yetishmasligi
O'quvchilar faolligi	Mustaqil fikrlash va ijodiy yondashuv rivojlanmoqda	Amaliy mashg'ulotlar hajmi yetarli emas
Baholash tizimi	Elektron baholash, shaffoflik	Subyektivlik holatlari saqlanib qolgan

Yuqoridagi tahlillardan ko'rinadiki, zamonaviy ta'lim tizimi tubdan o'zgarib, global talablar bilan uyg'unlashmoqda. Shu bilan birga, tizimni takomillashtirish uchun pedagogik innovatsiyalarni chuqur integratsiya qilish, o'qituvchilarning raqamli kompetensiyasini oshirish va ilmiy-tadqiqotlar asosida o'quv dasturlarini yangilash zarur.

XULOSA

Ta'lim tizimi insoniyat tarixining eng muhim ijtimoiy institutlaridan biridir. U jamiyatni madaniy, iqtisodiy va ma'naviy jihatdan rivojlantiruvchi kuch sifatida doimo e'tiborda bo'lib kelgan. Tarixiy bosqichlarni tahlil qilish shuni ko'rsatadiki, har bir davr o'z ehtiyojidan kelib chiqib, ta'lim mazmunini belgilagan. Bugungi zamonaviy ta'lim esa raqamli texnologiyalar, ijodiy fikrlash, muammoli ta'lim, kompetensiyaviy yondashuv kabi yangiliklar bilan ajralib turadi.

Biroq, yutuqlar bilan bir qatorda muammolar ham mavjud. Jumladan, o'qituvchilarning malakasi, amaliy mashg'ulotlarning yetarli emasligi, infratuzilmaning ayrim hududlarda sustligi ta'lim sifatiga ta'sir ko'rsatmoqda. Shu bois, ta'lim tizimini yanada takomillashtirish uchun uzluksiz o'qitish, pedagogik

texnologiyalarni yangilash, ilmiy tadqiqotlarni amaliyotga tatbiq etish hamda xalqaro tajribalarni integratsiyalash zarur.

Zamonaviy ta'limning asosiy maqsadi – ijodkor, mustaqil fikrlovchi, milliy va umuminsoniy qadriyatlarga sodiq, raqobatbardosh shaxsni tarbiyalashdir. Shu yo'lda tarixiy tajriba va bugungi innovatsiyalar uyg'unligi kelajak avlod ta'limini yanada yuksak bosqichga olib chiqadi.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR

1. Avloniy A. Turkiy guliston yoxud axloq. – Toshkent: “O'qituvchi” nashriyoti, 1992. – 215 b.
2. Dewey J. Democracy and Education. – New York: Macmillan, 2016. – 350 p.
3. Montessori M. The Montessori Method. – London: Heinemann, 2014. – 240 p.
4. To'xtayev Y. Pedagogika nazariyasi asoslari. – Toshkent: “Fan va texnologiya”, 2018. – 198 b.
5. Xayriddinova M. Zamonaviy ta'lim texnologiyalari. – Samarqand: “SamDU nashriyoti”, 2020. – 176 b.
6. Piaget J. The Psychology of the Child. – New York: Basic Books, 1969. – 250 p.
7. O'zbekiston Respublikasi Prezidenti qarori. “Ta'lim tizimini raqamlashtirish to'g'risida” PQ-4898-son, 2020-yil 6-aprel. – 5 b.